

Masarykova univerzita v Brně
Filozofická fakulta
Ústav české literatury a knihovnictví
Kabinet knihovnictví

TÉMA PRÁCE

Prostupnost a modulární stavba studijních programů v terciárním vzdělávání

Seminární práce k předmětu Učící se společnost a role knihovníka v ní

Autor: Andrea Rozínková

UČO: 215404

Typ studia: prezenční

Ročník: třetí

Počet znaků: 19264

Obsah

<i>Úvod</i>	<i>Chyba! Záložka není definována.</i>
<i>Současná situace</i>	<i>Chyba! Záložka není definována.</i>
<i>Terciární vzdělávání</i>	<i>Chyba! Záložka není definována.</i>
<i>Strategie rozvoje terciárního vzdělávání</i>	4
<i>Boloňský proces</i>	5
<i>Záměry v utváření terciárního sektoru vzdělávání</i>	5
<i>Cíle terciárního vzdělávání</i>	6
<i>Struktura úrovní vzdělání</i>	6
<i>Institucionální struktura terciárního typu studia</i>	7
<i>Prostupnost a modulární stavba studijních a vzdělávacích programů</i>	8
<i>Závěr</i>	<i>Chyba! Záložka není definována.</i>

Prostupnost a modulární stavba studijních programů v terciárním vzdělávání

Úvod

Ve své seminární práci o prostupnosti a modulární stavbě studijních programů v terciárním vzdělávání se budu zmiňovat zejména o aktuální situaci tohoto systému, což je od roku 1999, kdy byla podepsána tzv. Boloňská deklarace, o níž se ještě blíže zmíním. Neopomenu ani další témata, například terciární vzdělávání, jeho problematiku, cíle, strukturu a samotnou prostupnost a modulární stavbu.

Současná situace

Moderní společnost klade velmi vysoké nároky na vzdělání. Jeho nedostatek se může stát pro člověka závažným sociálním handicapem, nebo ho ze společnosti téměř vyloučit. Chci tím říci především to, že nedostatek vzdělání člověka silně omezuje v jeho uplatnění. K trvale udržitelnému rozvoji potřebují společnosti lidi vysoce vzdělané s širokou škálou znalostí, dovedností a vědomostí.

Dnes už je terciární vzdělání masovou záležitostí. Jeho rozsah prudce roste a přirozeně se mění i jeho funkce a poslání. Musí nabízet vzdělání pro široké spektrum společenských uplatnění a přizpůsobit se potřebám široké populace. Tyto nároky může splnit jedině bohatě diferencovaný systém různých typů vysokých škol, vyšších odborných škol a studijních programů.

Množství tradičních povolání zaniklo díky společenským a technologickým změnám. Vznikla proto řada nových povolání, ve kterých jsou však větší nároky na vzdělání a kvalifikaci. V současné době ubylo celoživotních zaměstnání a stále méně lidí si dnes vystačí s tím, co se tehdy naučili na vysoké škole. Jedině lidé pružní, schopní a rychle se přizpůsobiví změnám mají možnost dobrého uplatnění a získat nové kvalifikace. Právě v tomto spočívá význam celoživotního učení.

Rychlý technologický vývoj sice zvyšuje produktivitu práce, ale také vyžaduje stále vyšší kvalifikace, takže počet pracovních míst v tradičních profesích spíše klesá, což se projevuje i v rostoucí nezaměstnanosti. Vzdělání by tak mělo mladým lidem dát nejen kvalifikaci, ale také návyky a dovednosti, jak smysluplně využít volného času, například při nedobrovolné nezaměstnanosti. Pokud by totiž míra nezaměstnanosti přerostla společensky únosnou hranici, mohla by i ohrozit celosvětový mír.

Terciární vzdělávání

Terciární vzdělávání je státem uznané vzdělávání občanů, navazující na úplné střední odborné vzdělání ukončené maturitní zkouškou.

Jedním z obecných rysů terciárního vzdělání jako celku je skutečnost, že jsou vzdělávání už dospělí lidé. Rozdíl mezi dětmi ve škole a studujícími dospělými je takový, že od dospělých lidí se očekává určitá značná motivace, samostatnost a výrazná zodpovědnost ke studiu. Tito studenti mají také jistý vliv na chod vzdělávacích institucí a také se to po nich vyžaduje.

Na znalostech dosažených na předcházejícím stupni vzdělávání je terciární vzdělávání jako „nejvyšší“ stupeň vzdělávání silně závislý. Uchazeče při vstupu do terciárního sektoru vzdělávání poznamenávají požadavky na ně kladené formou i obsahem v sekundárním sektoru. Bohužel obsah testů při přijímacích zkouškách na některé vysoké školy se skládá převážně z předmětů na gymnáziích. Zavedením společné maturitní zkoušky se očekává zlepšení vztahu mezi oběma sektory.

Strategie rozvoje terciárního vzdělávání

vychází z těchto národních dokumentů:

- Zákon č.111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 29/1984 Sb., o soustavě základních škol, středních škol a vyšších odborných škol (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „současný školský zákon“)
- Koncepce vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy v ČR (1999)
- Národní politika výzkumu a vývoje (1999)
- Koncepce státní informační politiky ve vzdělávání (2000)
- Dlouhodobý záměr rozvoje vysokých škol na léta 2000-2005, jeho aktualizace na rok 2001 (MŠMT) a dlouhodobé záměry jednotlivých vysokých škol
- Národní program rozvoje vzdělávání v ČR (Bílá kniha - 2001)

a dále z mezinárodních úmluv a deklarácí:

- Úmluva o uznávání kvalifikací týkajících se vysokoškolského vzdělávání v evropském regionu (dále jen „Lisabonská úmluva“)
- Sorbonnská deklarace o harmonizaci architektury evropské vysokoškolské sféry a na ni navazující:
- Boloňská deklarace o společném evropském prostoru vysokoškolského vzdělávání.
- Pražské Komuniké

Boloňský proces

V roce 1999 proběhlo společné setkání ministrů školství evropských států v Boloni, kde bylo podepsáno Společné prohlášení (tzv. Boloňská deklarace), kterou podepsala Česká republika společně s dalšími 28 státy. 19. května 2001 byla tato Boloňská deklarace dále upřesněna v rámci Pražského komuniké. Ministři tady definovali směry a způsoby, kterými budou naplňovat směry procesu a zároveň zde znovu potvrdili svůj závazek. Roku 2010 by mělo dojít k vytvoření Evropského prostoru pro vysokoškolské vzdělávání (EPVŠV), což má být jedním z cílů procesu. Vzhledem k předsednictví České republiky v Radě Evropské unie v lednu až červnu roku 2009, které se koná těsně před vyhlášením EPVŠV - Evropského prostoru vysokoškolského vzdělávání, máme možnost ovlivnit vývoj v rámci Boloňského procesu. Pražský summit uznal nezastupitelnou roli studentů do procesu a jejich aktivní zapojení, což bylo důležitým mezníkem. Ministři tedy potvrdili, že by se studenti měli ovlivňovat tvorbu a obsah organizace a zároveň ji i tvořit.

Hlavním tématem Boloňské deklarace je postupný přechod na třístupňové vysokoškolské studium. Základní cílem je prostupnost studijních systémů. V podstatě jde o vytvoření maximálně propustného systému pro všechny zájemce.

Záměry v utváření terciárního faktoru vzdělávání

- Jedním z nejdůležitějších záměrů je vytvořit bohatě diverzifikovaný terciární sektor vzdělávání, aby měl dostatečnou kapacitu a byl v maximální míře prostupný, a také aby umožňoval změnu nebo pokračování ve studiu - v každém věku a v každé době. Bude tak umožněno využít specifických předpokladů, požadavků i potřeb uchazečů o studium a profilovat absolventy tak, aby se uplatnili na trhu práce.
- Bude zdůrazňován koncept celoživotního učení v souladu se světovým trendem, k jehož rozvoji je nutná prostupná struktura nejen terciárního sektoru. Studiu bude umožněno využít informačních a komunikačních technologií.
- Bude zajištěn rovný a maximálně otevřený přístup ke vzdělání vylučující jakoukoli diskriminaci
- Vizí se stane cíl zemí EU, který je i součástí Boloňské deklarace s předpokladem, že v budoucnu každý student stráví v terciárním sektoru vzdělávání část studia mimo svoji vlastní školu, pokud možno v zahraničí. Podporována bude i mobilita akademických pracovníků.
- Komplexní záležitostí se stane hodnocení kvality, která se zaměřuje na odstraňování nedostatků a stálé zdokonalování vlastního hodnocení a doporučení hodnotících expertů

- V maximální míře využívat a podporovat rozvoj lidských zdrojů:
 1. Pečovat o osobnostní i odborný růst pracovníků terciárního sektoru vzdělávání prostřednictvím celoživotního vzdělávání
 2. pomáhat studentům při orientaci ve studijních příležitostech i při orientaci na trhu práce pomocí poradenských center, jež budou poskytovat psychologické, studijní i profesní poradenství

Prioritou každé země je počet vzdělaných lidí v populaci. Svědčí to o jejím ekonomickém postavení, kultuře a vyspělosti. Zájem obyvatelstva o vzdělání nadále roste. Dnešní mladí lidé už mají rozmanitější představy o budoucím uplatnění. To, že vstupují do institucí terciárního vzdělávání znamená značné rozšíření především spektra schopností a znalostí oproti srovnatelné skupině před deseti lety. Dnešní zájemci o studium pocházejí z různých sociálních poměrů, a právě to je motivuje ke studiu a zároveň jim poskytuje ekonomické možnosti a možnou dobu studia. Prostřednictvím diverzifikace studijní nabídky je možno v terciárním sektoru vzdělávání vyhovět požadavkům a schopnostem budoucích studentů a nesnížit tak nároky na kvalitu vzdělávání.

Cílem je uspokojit zájemce o studium, jejich potřeby a požadavky a nabízet jim různé cesty studia. Nový stav by měl být přehledný, celkově kompatibilní s vysokou mírou prostupnosti a měl by respektovat trendy Evropské unie.

Cíle terciárního vzdělávání

Definičním znakem terciárního vzdělávání se stane vědecká, výzkumná, vývojová a jiná tvůrčí činnost. Propojení studia s touto činností, její typ a kvantita, rozliší různé typy vysokoškolských studijních programů od vyššího odborného studia a od další studijní nabídky v tomto sektoru vzdělávání.

Kvůli rychle se měnící skladbě trhu práce se studijní a vzdělávací programy v terciárním vzdělávání na budoucí společenské uplatnění absolventů. Soustředí se na přizpůsobení se novým možnostem a potřebám a také na výchovu ke kritickému a tvůrčímu myšlení.

Za účelem motivace k další práci by všichni studenti terciárního faktoru vzdělávání měli mít možnost aktivně se účastnit tvůrčí práce, propojené s výukou, která vytváří podnětově bohaté prostředí.

Struktura úrovní vzdělání

1. Pomaturitní odborné studium

Pomaturitní odborné studium je ukončené osvědčením, formou krátkých, modulárně sestavených, studijních cyklů (jednoletých, dvouletých) umožní získat odborné znalosti na úrovni vyšší než středoškolské. Jeho absolventi, pokud budou mít zájem ve

studiu pokračovat, mohou uplatnit moduly ve vyšším odborném studiu a dosáhnout příslušného klasifikačního stupně.

2. Vyšší odborné studium

Vyšší odborné studium nadále zůstane kratším typem studia, jenž poskytne odbornou kvalifikaci absolventům středních škol. Nadále bude fungovat v tříleté podobě s ukončením absolutoriem a označením „diplomovaný specialista v oboru“. Nezbytné je poskytnout možnost prostupnosti mezi programy vyššího odborného studia s bakalářskými studijními programy. Tříleté programy, které budou schopné úspěšně projít akreditačním řízením se budou transformovat na bakalářské.

3. Bakalářské studium

Bakalářské studium je studium, které využívá soudobé, odborné poznatky a metody a spolu s potřebnými teoretickými základy a tvůrčí činností, bude v souladu s principy Boloňské deklarace představovat pestrou množinu programů s více či méně aplikačním zaměřením, které umožní uplatnění na trhu práce, ale i v dalších magisterských programech.

4. Magisterské studium

Magisterské studium se zaměřuje na získání teoretických i praktických poznatků, jež jsou založené na vědecké, výzkumné a další tvůrčí činnosti. Budoucně bude koncipováno převážně jako studium na předešlé programy navazující. Bude také umožňovat maximální možnou prostupnost terciárního sektoru vzdělávání.

5. Doktorské studium

Doktorské studium je jako nejvyšší stupeň terciárního vzdělávání zaměřeno především na výzkum a vývoj samostatnou tvůrčí činností.

6. Různé další státem uznané typy studia

Různé další státem uznané typy studia v rámci celoživotního vzdělávání poskytují státní i nestátní instituce. Většinou jsou orientované na výkon povolání nebo zájmově., obvykle kratšího typu studia.

Institucionální struktura terciárního typu studia

Současný stav diversifikace v oblasti vysokých škol využívající ustanovení zákona o vysokých školách je silnou stránkou terciárního sektoru vzdělávání a myslím, že i nadále můžeme očekávat další podporu prostřednictvím legislativní úpravy a nového školského zákona.

Předpokládáný je další rozvoj institucionální struktury veřejných vysokých škol takovým směrem, aby umožnila poskytovat všechny typy vysokoškolských studijních programů. S lepší rozložením v regionech můžeme počítat u vyšších odborných škol.

- **Vysoké školy univerzitního typu (UVŠ)**- uskutečňují bakalářské studijní programy (3 až 4leté), navazující magisterské studijní programy (4 (5) až 6leté), kde v odůvodněných případech nebude možné vytvořit bakalářský

studijní program jako první stupeň studia, a doktorské (3leté) studijní programy. Magisterské a hlavně doktorské studijní programy vyžadují využití vědeckých kapacit během výuky nejen ve školách, ale i v jiných výzkumných a vývojových institucích. V první řadě je takovou institucí například Akademie věd ČR.

- **Vysoké školy neuniverzitního typu (NVŠ)** - Uskutečňují převážně studijní programy bakalářské. Žádné jiné studijní programy včetně vyšších odborných studijních programů zatím neuskutečňuje. Součástí činnosti škol jsou společné projekty s podniky, školicí aktivity, projekty aplikovaného výzkumu a mezinárodní spolupráce. Pro dosažení kvality a efektivního využívání prostředků je potřebný dostatečný počet studentů, široké spektrum studijních oborů, jejich kombinace a volitelnost.
- **Vyšší odborné školy (VOŠ)** - nabízejí vyšší odborné studium (3leté) většinou specificky profesního charakteru. Toto studium je ukončeno absolutoriem s označením absolventa „diplomovaný specialista“. Nabízejí také kurzy pomaturitního studia, zakončené osvědčením o ukončení studia. Ve spolupráci s vysokou školou mohou nabízet i bakalářské studijní programy. Pokud budou studijní programy vyšší odborné školy akreditovány jako bakalářské, má vyšší odborná škola možnost žádat o změnu svého statutu na neuniverzitní vysokou školu.
- **Instituce s pomaturitním odborným studiem** - patří sem zejména střední (odborné) školy, které budou nabízet své služby rozšířené do terciárního sektoru. Obory budou odpovídat oboru vyučujícím na střední škole. Ukončeno bude osvědčením o jeho ukončení.
- **Jiné vzdělávací instituce terciárního sektoru (JVI)** - organizují nejrůznější státem uznané typy studia, jejichž společným požadavkem k přijetí je úplné střední vzdělání. Většinou se jedná o kvalifikační nebo zájmové kurzy, trvající zpravidla několik měsíců. Umožňují také kumulaci částí studia do absolvování uceleného, formálního typu vzdělávání, vedoucího k získání titulu.

Prostupnost a modulární stavba studijních a vzdělávacích programů

Studovat v průběhu celého života na téže či jiné domácí nebo zahraniční škole nám umožní prostupné studijní programy s využitím kreditního systému. Za jakých podmínek a jaké budou požadavky k tomuto studiu, o tom rozhodnou příslušné vzdělávací instituce.

Hlavním smyslem prostupnosti je především v možnosti strávit část studia na škole v zahraničí nebo na jakékoli jiné domácí škole terciárního sektoru. Určitý význam má i možnost změnit volbu studia z důvodu změny životních podmínek, špatného rozhodnutí nebo nedostatku talentu pro daný obor. Prostupnost studijních systémů na národní i mezinárodní úrovni je jedním z hlavních cílů Boloňské deklarace, dále upřesněným v Pražském komuniké.

Prostupný, modulárně stavěný systém studia bude postupně směřovat k cíli, který umožní pokračování ve studiu hned nebo po určité době.

Důraz bude kladen především na prostupnost směrem *vertikálním* - mezi různými typy studijních programů, zejména v návaznosti na ukončený bakalářský studijní program nebo na ukončenou část studia na jiné vysoké škole nebo vyšší odborné škole.

Bude umožněna i prostupnost směrem *horizontálním* - mezi různými druhy studijních programů. Možnost přechodu z vyšších stupňů vzdělávání na nižší mezi institucemi (z vysoké školy na vyšší odbornou školu) pomůže omezit studijní neúspěšnost, která je ekonomicky neefektivní a demotivující pro studenty odcházející po vynaložení určitého úsilí bez dosažení kvalifikace.

Dále je možno na tuto problematiku nahlížet jako na propustnost národní a mezinárodní. Na úrovni *národní* je hlavním předmětem zájmu uznání předchozího vzdělávání (i mimo VŠ) pro možnost dalšího studia. Jedná se především o VOŠ, jež mají v terciárním vzdělávání problémy s akreditací. Nevýhodou je pro ně také stejná délka studia jako u VŠ s bakalářským studijním programem, avšak bez bakalářského titulu. Naopak velkou výhodou tohoto typu škol je praktické využití a odborná praxe, jež jsou součástí studia. V rámci terciárního vzdělávání je o tento typ škol však velmi malý zájem.

Kreditový systém na *mezinárodní* úrovni byl původně vytvořen pro mezinárodní program ERASMUS. Hlavní účel spočívá v akceptování akreditací, uznávání dokladů a využívání kreditů (ECTS - European Credit Transfer System). Pilířem této úrovně je mobilita studentů i učitelů.

Dosud neřešeným problémem a také prakticky závažným problémem je u nás prostupnost z vyššího stupně vzdělávání na nižší stupeň vzdělávání. Nejčastěji jde o možnost přestupu z vysokoškolského studijního programu do vyššího odborného studia v případě nevhodné volby nebo nezvládnutí požadovaných nároků. Vidinou je snížení neúspěšnosti studia či předčasný odchod ze studia a to bez ukončení akademickým, profesním titulem nebo osvědčením za dokončený modul.

Právě modulární stavba studia by měla usnadnit prostupnost. Modulu můžeme rozumět jako ucelené části studijního programu, která je uspořádána tak, aby bylo možno moduly sestavovat do vyšších vzdělávacích celků. Na aktuální a budoucí požadavky praxe nebo studijní předpoklady studentů bude možno reagovat a zároveň lze moduly poměrně rychle inovovat, zaměňovat či vypouštět. Modulární stavba studia nabízí vhodnou tvorbu i změnu vzdělávací cesty v celém systému terciárního vzdělávání a zároveň podporuje koncept celoživotního vzdělávání.

Závěr

Prostupnost studia se výrazně zjednoduší používáním kreditového systému, což znamená, že ukončení částí studijního programu se hodnotí pomocí standardizovaných jednotek studia-kreditů. Po vzoru evropských zemí, kde je využíván a podporován vzdělávacími programy

EU, zavádějí i u nás vysoké školy kreditový systém na základě European Credit Transfer System. Tento evropský trend bude využíván i na vyšších odborných školách.

Jedině postupně a za pomoci světové osvěty lze vybudovat maximálně prostupný systém terciárního vzdělávání. V plné míře je k tomu třeba využít platné i navrhované vládní normy, které tuto strategii podporují. Zákon školského zákona počítá i pro pomaturitní vzdělávání, které se také stane součástí dalšího studia na vysoké škole.

V rámci celoživotního studia budou vysoké školy poskytovat možnosti studia ve stále větší míře. Celoživotní vzdělávání by mělo nabízet jednotlivé předměty, kursy a ucelené moduly, které dospělým a zejména zaměstnaných uchazečům o studium umožní postupně si zvyšovat kvalifikaci nebo se vzdělávat zájmově.